

عصر سازندگی

دکتر محمدرضا شرفی

محدودتر و حوزه‌ای گزیده‌تر، همین تنوع نقشها را در قلمرو امور تربیتی نظاره‌گریم. مربیان امور تربیتی در مقایسه با معلمان و دبیران و سایر عزیزانی که تلاشگران فرهنگ و اندیشه می‌باشند از دو جهت، حائز اهمیت هستند: یکی آنکه مربیان غالباً در فرصتهای غیررسمی، با دانش‌آموزان ارتباط برقرار می‌کنند و در تحقیق و تجربه، ثابت شده است که در بیشتر موارد، چنین موقعیتهایی بیشتر از فرصتهای رسمی، سازنده و خلاق می‌باشد. زیرا در این شرایط، دانش‌آموزان، به طور طبیعی، توانایی‌هایشان را بیشتر آشکار می‌کنند و به گفته یکی از اندیشمندان تعلیم و تربیت، اوقات فراغت دانش‌آموزان می‌تواند از اوقات رسمی آنان، آموزنده‌تر و خلاق‌تر، باشد. دیگر آنکه، شرح وظایف مربیان امور تربیتی، گویای این واقعیت است که حوزه مسؤولیتشان از بار مکتبی و انقلابی خاصی، برخوردار است و در حقیقت اگر سایر معلمان و دبیران مستعد انتقال دانش کلاسیک و آکادمیک به نسل جوان می‌باشند، مربیان امور تربیتی، متعهد انتقال ارزشهای انقلابی و دانش زندگی هستند و بیشتر از سایرین در تکوین تربیت اجتماعی، ایفای نقش می‌نمایند و مشمول آیه شریفه «خداوند، سرپرست کسانی است که ایمان داشته و انسانها را از ظلمات به نور اخراج می‌کند» قرار می‌گیرند.

اگر ما به حقیقت سخن حضرت امام راحل (ره) باور داریم که معلم و مربی، ادامه دهنده راه انبیاء است، پس ضروری است که راه انبیاء و نقش آنان را قدری مورد مذاقه قرار دهیم تا نقش مربیان و معلمان در پرتو مقایسه با آن، شفاف‌تر و روشن‌تر شود. یکی از بهترین توصیف‌ها در خصوص نقش و رسالت انبیاء، کلام حضرت علی علیه‌السلام در خطبه اول نهج البلاغه می‌باشد. ایشان چنین می‌فرمایند:

«پس خدایتعالی پیامبران خود را در بین انسان برانگیخت و ایشانرا پی‌درپی می‌فرستاد تا:

- پیمان فطری انسان‌ها را با خداوند، از آنها جویا شوند.

- یادآور نعمت‌های فراموش شده الهی باشند.

- با برهان با آنها گفتگو نموده و تبلیغ رسالت نمایند.

- گنجینه‌های پنهان شده فکر و اندیشه آنان را استخراج کنند.

- آیات قدرت پروردگار از آسمان افراشته بالای سرشان و زمین گسترده زیرپایشان، و عوامل حیات و مماتشان و حوادث روزگار و پیش آمدهای پی‌درپی را به ایشان نشان دهند.

نگاهی گذرا به کلام آن حضرت، جامعیت، هدف‌گیری بالا و تنوع مسؤولیت انبیاء را جلوه‌گر می‌سازد و در مقیاسی

نگرش تطبیقی تربیت اسلامی و مکاتب بیگانه، نشانگر ویژگیهای ارزشمند و منحصر به فردی در مکتب ما می‌باشد که در اینجا فقط به دو مورد آن اشاره می‌شود: یکی آنکه در این رویکرد، هدایت یک فرد به مثابه هدایت جامعه بشری است و دوم آنکه هدایت یک فرد از دنیا و آنچه در آن است، از جنبه ارزش فراتر می‌رود و گستره آفتاب عالم‌تاب را زیر تأثیر می‌گیرد.

یکی از مصادیق بارز هدایت، مربیان امور تربیتی هستند که همچون پاسداران حریم فرهنگ اسلامی، سربازان جبهه اندیشه، از آغازین روزهای پیروزی انقلاب شکوهمند اسلامی، در صف مجاهدان راه خدا، سرزمینهای آزمایش و ابتلای الهی را یکی پس از دیگری پشت سر نهادند و با پشت سر نهادن دو آزمون بزرگ تاریخی در جبهه متقابل با گروهک‌های معاند و محارب و سپس در جبهه رویارویی با دشمن بعثی صهیونیستی عراق، برگهای زرینی به گنجینه افتخارات خویش افزودند و اینک در سومین آزمون تاریخی خویش یعنی دوران سازندگی استوار و بسا صلابت گام برمی‌دارند.

ارزیابی نقش مربیان امور تربیتی، نیازمند دو واقعیت است، ابتدا اینکه چرا امور تربیتی، شایسته تجلیل و تکریم است و دیگر اینکه مربیان ما چگونه می‌توانند ایفاگر موفق چنین رسالتی باشند؟

در حقیقت، نسل دوم انقلاب، از دریچه نگاه و کلام مریبان امور تربیتی و سایر فرهنگیان متعهد و دلسوخته اسلام، انقلاب را در ذهن خود بازسازی می‌کنند و به آرمان‌هایش وفادار می‌مانند و میزان پای‌بندی آنان متناسب با شناختی است که از انقلاب اسلامی به دست می‌آورند.

در پاسخ به دومین پرسش باید گفت، مریبانی می‌توانند ایفاگر چنین رسالتی باشند که:

از گام زدن در وادی سازندگی در دنیای درون، سرفراز بیرون آمده و آنگاه در وادی سازندگی دنیای بیرون گام نهند و مصداق کلام والای حضرت امیر علیه‌السلام باشند که فرمود:

«بر هر کس که خویشتن را در موقعیت پیشوایی و رهبری مردم قرار می‌دهد، شایسته است که ابتدا به تعلیم نفس خود مبادرت ورزد، قبل از اینکه به تعلیم نفوس دیگران، همت گمارد و چنین کسی بیشتر شایسته تکریم و سزاوار تجلیل است از آنکه قبل از ساختن خود، در اندیشه سازندگی دیگران می‌باشد.»

در عصر ما، حضرت امام راحل (قدس سره الشریف)، یکی از مصادیق بارز تجلی ارتباط این دو نوع سازندگی (درونی و بیرونی) است، ایشان در عنفوان جوانی، آنچنان در اندیشه خودسازی و سازندگی درونی بودند که در همان زمان کتاب «تفسیر و شرح دعای سحر» را که حاوی مضامین عرفانی و اخلاقی است، منتشر نمودند و سالها بعد تجلی چنین خودسازی، حرکت عظیم انقلابی پانزده خرداد سال ۴۲ و به دنبال آن پس از هجرتی ۱۵ ساله، در صبحگاه بیست و دوم بهمن ماه ۵۷، نهال انقلاب اسلامی به ثمر پیروزی نشست.

مریبان امور تربیتی با الگو قرار دادن سیره عملی امام راحل و فراز و نشیب‌هایی که ایشان در دو مرحله سازندگی (درونی و بیرونی) پشت سر نهادند، به بهترین وجه می‌توانند در ایفای مسئولیت‌هایشان سرفراز و موفق باشند.

با توجه به اصل کرامت ذاتی انسان که

به صراحت در قانون اساسی مطرح گردیده است، شخصیت نسل جوان و نوجوان و نیاوه جامعه اسلامی را تکریم نمایند تا با جلب اعتماد آنان بتوانند اندیشه‌های والای اسلامی و آرمانهای انقلابی را به آنان ارائه دهند و نسلی مؤمن و متعهد به انقلاب و اسلام پرورش دهند.

- در شناخت، تفسیر و تحلیل رفتار دانش‌آموزان، مهارت و شناخت لازم را بیابند تا آسیب‌شناسی رفتار آسیب‌شناسی رفتار مقدمه‌ای بر آسیب‌زدایی رفتار محسوب شده و دانش‌آموزانی که همچون اماتنی الهی هستند از بهداشت روانی مطلوبی برخوردار باشند و بهداشت روانی به مثابه بستری برای تعالی روحی و معنوی‌شان محسوب گردد.

- شناخت ترفندهای فرهنگی دشمنان، شرط ضروری مقابله با آنان است، شناخت مبانی فرهنگ بیگانه، نقاط ضعف و آسیب‌پذیر آن الگوهای فرهنگ مهاجم، راههای نفوذی و جاذبه‌های فریبنده‌اش و شیوه‌های روان‌شناختی فرهنگ مهاجم، از اساسی‌ترین ابزار مبارزه با آن، محسوب می‌شود. زمانی می‌توانیم، پدیده‌ای را با منطق استوار نفی کنیم که ابتدا آن را به درستی شناخته باشیم.

- معرفت عمیق مریبان امور تربیتی به مبانی فرهنگ اسلامی، جلوه‌ها، آرمانها، افتخارات، الگوها، شخصیت‌ها و مزایای آن، راه را برای جذب نسل جوان به چنین مجموعه عظیمی، هموار می‌سازد. علاوه بر آن مطالعات تطبیقی فرهنگ اسلامی و فرهنگ‌های بیگانه، می‌تواند مکمل چنین معرفتی باشد.

- فرصتهای ارزنده بحث و انتقاد جوان و بهره‌گیری از شیوه همدلی و هم‌زبانی با دانش‌آموزان به ویژه در مقاطع راهنمایی و دبیرستان، می‌تواند، در تفاهم جوانان با ارزشهای انقلاب اسلامی ثمربخش باشد. زیرا به تجربه ثابت شده است که جوانان، گفتارهای یکجانبه را چندان نمی‌پذیرند ولی گفتگوهای صمیمانه، راهگشا و متقابل را ارج می‌نهند.

مطالعه سیره عملی انبیاء عظام و ائمه بزرگوار و بررسی شیوه‌های موفقیت‌آمیز آنان در جذب و هدایت نسل‌ها و جمعیت‌ها برای مریبان امور تربیتی، فرصتی مغتنم فراهم می‌آورد. و موضوعاتی از قبیل عوامل موفقیت و یا عدم موفقیت پیامبران و اولیای دین در ایفای رسالتشان، موقعیت تاریخی پیامبران بزرگ و ائمه معصومین (ع)، شیوه‌های تبلیغ، چگونگی مخاطبانشان، جاذبه کلام و نگاهشان، چگونگی پذیرش و مقبولیت گروه‌های مختلف سنی از فرامین پیامبران و در نهایت ترسیم ویژگیهای اخلاقی آنان به منظور ارائه الگوهای سالم اخلاقی برای نسل‌ی که عطش زایدالوصفی برای یافتن انسان کامل و همانند سازی با او دارد، همه و همه، از جمله مواردی است که مریبان می‌توانند با کار گروهی و مطالعه هدفمند و منظم، به آنها دست یابند.

- تدوین و توسعه فرهنگ انقلاب اسلامی، فرهنگ دفاع مقدس و فرهنگ شهادت و معرفی آن به نسل جوان از موارد ضروری دوران سازندگی است. و مریبان امور تربیتی به لحاظ جنبه مسئولیت و اعتبار خود، می‌توانند، این فرهنگها را از بوته فراموشی خارج نموده و در صحنه زنده تفکر، حیات و حرکت نسل جوان جاری سازند.

- اگر کلام آن بزرگ را در گوش جانمان زمزمه کنیم که فرمود: «با کسی معاشرت نمایند که دیدن او، شما را متذکر یاد خدا کند» مریبان امور تربیتی، باید مظهر والای چنین حدیثی باشند، آنگونه که هر دانش‌آموزی با یک جلوه نگاه به مریبانش، قلبش، به یاد خداوند، خاشع گردد و این مهم میسر نمی‌شود الا با رابطه معنوی عمیقی که مریبان با پروردگار، قرار نمایند و اهل تهجد، ذکر و انس و خلوت شبانه با پروردگار متعال باشند. تا بنای ارزشمند انقلاب اسلامی بر پایه‌های فرهنگ اصیل و مقاوم و دشمن ستیز، سال به سال استحکام بیشتری یابد. ■